

مقدمه‌ای بر حقوق معاملات دولتی

■ بهزاد قربانی در آباد^۱

تاریخ دریافت: ۹۸/۱۱/۹

تاریخ پذیرش: ۹۹/۳/۱۵

چکیده

دولت به عنوان بزرگترین شخصیت حقوقی ناگزیر به انجام اعمال حقوقی است. اعمال حقوقی دولت در قالب اعمال یک جانبه و دوجانبه صورت گرفته و معاملات دولتی جز اعمال دوجانبه دولت‌ها می‌باشد. مدیریت صحیح منابع مالی دولت، اجتناب از فساد و تعارض منافع، رفتار منصفانه و برابر با تأمین کنندگان کالا و خدمات و خطراتی که منابع مالی دولت‌ها را تهدید کرده و همچنین حصول اطمینان از تأمین کنندگان کالاها و خدمات با بهترین کیفیت و مناسب‌ترین قیمت، نیازمند قواعد حمایت از حقوق تأمین کنندگان و استفاده کنندگان در قالب نظامی جدید و با عنوان حقوق معاملات دولتی مطرح می‌گردد. برای تحقق نظام مطلوب معاملات دولتی، اولین گام تهیه و تصویب قوانین و مقررات است که تضمین کننده تحقق اهداف معاملات دولتی مطلوب باشد. حقوق معاملات دولتی مجموعه قواعد و مقررات حاکم بر سیستم معاملات دولتی بوده و در جهت حمایت از تأمین کنندگان، افزون بر وضع قاعده‌های کلی و طرح روش‌های جدید پیشگیری از فساد، وضع قواعد و مقررات رویه‌ای، وضع ضمانت‌های اجرایی مؤثر را نیز عهده‌دار است. مقررات گذاری حقوق معاملات دولتی بر اساس اصولی نظیر انصاف، شفافیت، رقابت، صرفه اقتصادی و اثربخشی، ... می‌تواند باعث تحقق بهتر اهداف معاملات دولتی گردد. در این تحقیق پس از تبیین مفهوم و اهداف معاملات دولتی به بررسی حقوق معاملات دولتی پرداخته می‌شود.

کلمات کلیدی: معاملات دولتی، مقررات گذاری، رقابت، شفافیت، حقوق معاملات دولتی

۱ دکترای حقوق عمومی دانشگاه تهران، مدیر امور مالی دانشگاه محقق اردبیلی، ایمیل: ghorbany behzad@yahoo.com

مقدمه

یکی از وظایف مهم دولت‌ها تأمین کالا و خدمات عمومی است. در این راستا دولت‌ها به منظور تأمین خدمات همگانی و رفع نیازمندی‌های جامعه اقدام به تأسیس سازمان‌ها و تشکیلاتی می‌نمایند که عهده‌دار انجام وظایف و اهداف دولت هستند. به عبارت دیگر با توجه به تغییر نقش دولت و وظایف آن از حاکمیت به تصدی در راستای خدمات عمومی چون به تنهایی قادر به ارائه این وظایف نبوده، تأمین بعضی خدمات و نیازهای عمومی ناگزیر از بخش خصوصی است. «علما و متخصصان حقوق اداری، اعمال حقوق دولتی را از جهت اینکه برای افراد حق و تکلیف ایجاد می‌کند از جنبه‌های مختلف طبقه‌بندی کرده‌اند؛ برای مثال اعمال حقوقی دولتی را در نظر هدف و غایت، به اعمال سیاسی و اداری و از نظر محتوا و ماهیت به اعمال قانون‌گذاری و قضایی و اداری، از نظر موضوع به اعمال حاکمیت و تصدی و از لحاظ صورت به اعمال یک جانبه (ایقاع) و دو جانبه (عقد) تقسیم می‌نمایند.» (طباطبایی مومتمنی، ۱۳۸۴: ۲۸۹)

سازمان‌ها برای انجام خدمات عمومی و حفظ نظم عمومی موظف به تصمیم‌گیری و انجام اعمال یک جانبه و دوجانبه می‌باشند. (عباسی: ۱۳۹۲: ۱۲) اعمال حقوقی یک جانبه ناشی از تنها اراده مقام اداری (به صورت فردی و جمعی) و اعمال دوجانبه ناشی از تلاقی چند اراده است. به عبارت دیگر اعمال یک جانبه ناشی از تصمیمات اداری و اعمال دوجانبه ناشی از توافق طرفین است. (رضایی زاده، ۱۳۸۷: ۱۴۰-۱۳۸) معاملات دولتی در قالب اعمال دوجانبه صورت می‌گیرد. (طباطبایی مومتمنی، منبع پیشین: ۳۲۲-۳۲۱) فرآیند معاملات دولتی (مسابقه انتخاب بهترین تأمین‌کننده معاملات دولتی)، رایج‌ترین شکل برون سپاری تمام یا بخشی از تأمین کالا و خدمات است که در چارچوب قوانین و مقررات مربوطه، تحقق می‌یابد. هدف از تحقق این فرایند انتخاب «بهترین تأمین‌کننده» می‌باشد تا گزینش بهترین تأمین‌کننده برای کارفرما یا دستگاه برگزارکننده مناقصه فراهم آید. روش تحقیق با استفاده از منابع کتابخانه‌ای، الکترونیکی بوده و پس از بررسی اجمالی معاملات دولتی، به چارچوب حقوقی حاکم بر معاملات دولتی پرداخته می‌شود.

۱- معاملات دولتی

۱-۱ واژه معاملات دولتی

معامله کلمه‌ای است عربی به معنی عمل کردن متقابل و در اصطلاح حقوقی دومعنی دارد که از فقه گرفته شده است. مقررات فقهی قسمتی مربوط به روابط بین فرد و خداوند است که «عبادت» نام دارد و قسمتی دیگر که مربوط به روابط فرد و فرد است و جنبه اجتماعی دارد که «معامله» نامیده می‌شود.

دولت‌ها گذشته از اعمال حاکمیت و برقراری نظم و امنیت عمومی، بزرگ‌ترین مجری طرح‌های عمرانی، بزرگ‌ترین کارفرما، بزرگ‌ترین خریدار کالا و خدمات و همچنین در موارد زیادی بزرگ‌ترین عرضه‌کننده آنهاست. معامله دولتی تأمین کالا یا خدمات توسط مقامات دولتی بر اساس سیستم معاملات دولتی است. (UNOPS, ۲۰۱۱, p: ۲) لیود (۲۰۰۴) معتقد است معامله دولتی شامل

تمامی فرآیندهای تحصیل کالا یا خدمات از شروع فرآیند شامل تعیین و تشخیص نیازها تا اجرای قرارداد می‌باشد. بانک جهانی (۱۹۹۵) معتقد است که معاملات دولتی تحصیل کالا یا خدمات توسط واحدهای دولتی با استفاده از وجوه عمومی است. ادوتوی معتقد است معاملات دولتی فرآیند عملکرد سازمان‌های دولتی در تأمین کالا و خدمات عمومی است. (Adotevi, ۲۰۰۴, p: ۲۵۳) از نظر بانک جهانی (۲۰۰۴) معاملات دولتی تأمین کالاها، خدمات توسط دولت‌ها با استفاده از مردم منابع مالی عمومی است.

می‌توان گفت معاملات دولتی، معاملاتی هستند که بوسیله مأمورین دولتی و به نمایندگی از طرف دولت یا دستگاه دولتی از یک طرف با اشخاص حقیقی یا حقوقی خصوصی و یا دولتی از طرف دیگر برای تأمین کالا و خدمات عمومی بر اساس فرآیندهای لازم صورت می‌گیرد.

۲-۱ معاملات خصوصی و معاملات دولتی

حقوق خصوصی راجع به روابط افراد با یکدیگر است که در آن هر کس به دنبال منافع شخصی خود است. این منافع از نظر جامعه اصولاً مساوی است؛ یعنی جهتی برای ترجیح منفعتی بر منفعتی دیگر وجود ندارد؛ اصل آزادی معاملات خصوصی، در واقع یکی از نتایج اصل حاکمیت اراده است که اشخاص می‌توانند معامله را تحت هر عنوان که مایل باشند منعقد و نتایج و آثار آن را به دلخواه معین کنند. البته طرفین معامله نمی‌توانند بر خلاف قواعد «نظم عمومی»^۳ با یکدیگر توافق کنند. همچنین این معاملات که با تراضی واقع می‌شود و تشریفات خاصی ندارد. اما معاملات دولتی بر خلاف معاملات خصوصی تابع تشریفات مناقصه و مزایده هستند، مقررات مربوط به مناقصه و مزایده جزء قواعد آمره و در شمار شرایط صحت معامله بوده و رعایت نکردن آن‌ها موجبات بطلان معامله را فراهم می‌آورد. ماده ۷۹ قانون محاسبات عمومی کشور (مصوب ۱۳۶۶) مقرر می‌دارد: «معاملات وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی اعم از خرید و فروش و اجاره و استجاره و پیمانکاری و اجرت کار و ... (به استثنای مواردی که مشمول مقررات استخدامی می‌شود) باید حسب مورد از طریق مناقصه و مزایده انجام شود.» همچنین معاملات دولتی و خصوصی از نظر اهداف با هم تفاوت دارند. در معاملات خصوصی طرفین به دنبال حداکثر سود خود می‌باشند، در حالی که در معاملات دولتی علاوه بر کاهش هزینه و حداکثر کیفیت، بخش دولتی دارای وظایف اجتماعی و محیط زیستی بوده و در مقابل تأمین کالا و خدمات در مقابل شهروندان مسئول و پاسخگو است. همچنین تائید معتقد است که معامله دولتی ابزاری برای کسب مشروعیت دولت‌ها در استفاده از منابع عمومی است. (Thai, ۲۰۰۱, p: ۵)

2 - public order or public policy

۳. قوانین امری را «قوانین نظم عمومی» یا «قوانین مربوط به نظم عمومی» نیز گویند. ماده ۹۷۵ ق.م در این زمینه مقرر می‌دارد: «محکمه نمی‌تواند قوانین خارجی و یا قراردادهای خصوصی را که بر خلاف اخلاق حسنه بوده و یا به واسطه جریحه دار کردن احساسات جامعه، یا به علت دیگر، مخالف با نظم عمومی محسوب می‌شود، به موقع اجرا گذارد، اگرچه اجراء قوانین مزبور اصولاً مجاز باشد.» نک: ناصر کاتوزیان،

۳-۱ اهداف معاملات دولتی

معاملات دولتی معمولاً خرید کالا یا خدمات مورد نیاز به منظور به حداکثر رساندن رفاه عمومی است. (Arrowsmith, Sandtrybus, ۲۰۰۳, p: ۱۵) معاملات دولتی در واقع هسته مرکزی وظایف دولت در مدیریت مالی عمومی و ارائه خدمات می‌باشد. با توجه به اینکه بخش بیشتری از بودجه دولت در راستای انجام خدمات عمومی به تأمین کالا و خدمات مورد نیاز مردم اختصاص می‌یابد، سیستم معاملات دولتی نقش مهمی در کارآیی مصارف دولتی و به عنوان استراتژی مهم در گسترش وضعیت اجتماعی و اقتصادی دارد. (Trepte, ۲۰۰۵, p: ۹-۲۶)

اهداف معاملات دولتی را به دو بخش اهداف اولیه و اهداف ثانویه تقسیم بندی می‌کنند، اهداف اولیه حفظ ارزش پول در مدیریت مالی عمومی و اهداف ثانویه منافع اجتماعی و اقتصادی است. معاملات دولتی باید مبتنی بر حفظ ارزش پول باشد، در راستای حفظ ارزش پول باید بهترین کیفیت کالا و خدمات در ازاء مبلغ پرداخت شده حفظ شود. حفظ ارزش پول لزوماً ارزان بودن کالا موجود نیست، بلکه بهترین ترکیب برای برآوردن نیازهای خاص است.

حفظ ارزش پول، اطمینان از مصرف وجوه در جای خود بر اساس اهداف تعیین شده با در نظر گرفتن حداکثر کیفیت و پائین ترین قیمت است. حفظ ارزش پول با سه عنصر صرفه اقتصادی^۴، کارایی^۵، اثربخشی^۶ مرتبط است (Burger and Hawkes worth, ۲۰۱۱, p: ۵۱-۵۲)

کارآیی، حداکثر ستانده با میزان نهاده ثابت یا ستانده ثابت با حداقل نهاده ممکن (مصرف خوب)، براساس این تعریف، عملیات کارا عملیاتی است که با استفاده از روشهای بهینه، حداکثر بازده (ستانده) را با صرف حداقل منابع (داده) تأمین کند. اثربخشی، مقایسه نتایج مورد نظر و نتایج واقعی پروژه‌ها، برنامه‌ها و یا سایر فعالیت‌ها (مصرف هوشمندانه) و به عبارت دیگر میزان دستیابی به هدفها و صرفه اقتصادی، حداقل کردن بهای تمام شده منابع مورد یا تلاش در جهت حداقل کردن هزینه تحصیل و استفاده از منابع سازمان با حفظ کیفیت مناسب است.

هدف ثانویه معاملات دولتی، کسب سیاست‌های اجتماعی، اقتصادی، زیست محیطی با سیاستگذاری در معاملات دولتی است.^۷ از نظر سازمان ملل سیستم معاملات دولتی به عنوان یک ابزار مهم در راستا رسیدن به اهداف سیاسی است و معتقد است در راستای رسیدن به توسعه سیاسی، افزایش فرصت برای تأمین کنندگان کالا و خدمات باعث افزایش اعتماد به دولت می‌گردد. (UN, ۲۰۱۲, p: ۱-۴). از نظر آروسمیت (۲۰۱۰)، اهداف معاملات دولتی عبارتند:

- حفظ ارزش پول (قیمت منصفانه) در تحصیل کالا و خدمات
- اجرای مؤثر اهداف اجتماعی، صنعتی و زیست محیطی در معاملات

4- economy

5- efficeincy

6- effectivness

7- Arrowsmith Public and Utilities Procurement 8 and 1225; Bolton Law of Government Procurement 252-254; McCrudden "Social Policy Issues" 219.

- دسترسی به بازار عمومی در تجارت جهانی

- ایجاد فرصت و رفتار برابر برای تأمین کنندگان کالا و خدمات

- پاسخگویی

در نهایت می‌توان اهداف معاملات دولتی حفظ منابع مالی عمومی (از طریق حفظ ارزش پول)، کارآیی و اثر بخشی، رفتار منصفانه و برابر، مشارکت بیشتر مردم در اداره امور کشور، رسیدن به اهداف سیاسی، اقتصادی، اجتماعی دولت، مدیریت مطلوب و صحیح استفاده از وجوه عمومی برای ارائه خدمات مؤثر و کارآمد خدمات به شهروندان و تأمین انتظارات آنهاست.

اصول حاکم بر معاملات دولتی

هر علمی مبتنی بر، برخی اصول می‌باشد که معاملات دولتی نیز از این امر مستثنی نیست. برخی از اصول مهم حاکم بر معاملات دولتی به شرح زیر بیان می‌شود:

- اصل صرفه اقتصادی و اثر بخشی^۸

اصل صرفه اقتصادی در معاملات دولتی بدست آوردن بالاترین محصول با بهترین قیمت است. (Arrowsmith, Linarelli, ۲۸) به منظور اطمینان از پایین‌ترین قیمت، رقابت بین پیمانکاران ضروری بوده و اصل رقابت بطور مستقیم، اصل صرفه اقتصادی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. (Trepte, ۲۰۰۵, ۷۰) اثر بخشی، مقایسه نتایج مورد نظر و نتایج واقعی پروژه‌ها، برنامه‌ها و یا سایر فعالیت‌ها (مصرف هوشمندان) و به عبارت دیگر میزان دستیابی به هدفها و صرفه اقتصادی، حداقل کردن بهای تمام شده منابع مورد یا تلاش در جهت حداقل کردن هزینه تحصیل و استفاده از منابع سازمان با حفظ کیفیت مناسب است. لذا به منظور اطمینان از نتایج حاصل از اجرای اصول معاملات دولتی، سیستم معاملات دولتی باید کارا و اثربخش باشد.

- اصل رقابت^۹

اصل رقابت هسته مرکزی فرآیند معاملات دولتی است. رقابت مؤثر و مناسب باعث حضور پیمانکاران بالقوه در تأمین کالا و خدمات شده و باعث کاهش بهای کالا و خدمات می‌گردد. این اصل بدست آوردن بهترین کالا و یا خدمات بر اساس فرآیندهای مؤثر رقابتی است.

- اصل شفافیت^{۱۰}

شفافیت پیش شرط افزایش فضای رقابتی بوده و باعث دسترسی آزاد به جریان اطلاعات است و در معاملات دولتی تاکید بر دسترسی اطلاعات مربوط به معاملات در تمامی فرآیندها برای عموم شرکت کنندگان است. این اطلاعات از جمله فرصت شرکت در معامله، قواعد و رویه‌ها، تصمیم‌ها و دلایل اتخاذ آن برای طرفین ذینفع. شفافیت کلید اصلی معاملات دولتی بوده و کمبود آن در فعالیت‌های معاملاتی منجر به بروز فساد می‌گردد. در بحث شفافیت اطلاعات مربوط به معاملات باید برای شهروندان قابل دسترسی باشد.

8-Economy& Effectiveness

9- Competition

10- Transparency

- اصل پاسخگویی^{۱۱}

اصل پاسخگویی^{۱۲} در معاملات دولتی به مفهوم پاسخگویی هر شخص در فرآیند معاملات برای اعمال و تصمیمات خود می‌باشد. معاملات دولتی نیازمند پاسخگو بودن دولت است و زمانی که مقامات دولتی منافع شخصی خودشان را در نظر بگیرند، بدون آنکه پاسخگویی داشته باشند می‌تواند به بحران در معاملات دولتی منجر بشود. افزایش پاسخگویی می‌تواند باعث افزایش اعتماد عمومی گردیده و فساد را کاهش دهد. بنابراین پاسخگویی بطور واقعی ابزار و برای حفظ سلامتی در معاملات دولتی به شمار می‌آید و هر چه پاسخگویی بیشتر باشد، مانع سوء استفاده از قدرت عمومی گردد. پاسخگویی دولت را ملزم می‌کند در مورد اعمالی که انجام می‌دهد به شهروندان توضیح دهد. مسئولیت پاسخگویی دولت بر پایه این عقیده استوار است که شهروندان حق دارند بدانند و حق دارند حقایق را بصورت علنی و مطمئن به دست آنها و نمایندگان قانونی آنها برسانند.

پاسخگویی باعث ایجاد اصلی به نام اصل الزام به بیان دلایل و مبنای تصمیم‌گیری می‌شود این اصل موجب می‌گردد تا از عدم پاسخگویی این مقامات دولتی جلوگیری شود لذا مقام دولتی نمی‌تواند در برابر مردم از دادن پاسخ و ارائه دلیل امتناع ورزد و ابراز دلیل موجب می‌شود تا مردم و افکار عمومی از برنامه مالی دولت اطلاع داشته و آن را با هدف قانون‌گذار و اصول حقوقی و رعایت سه اصل کارایی، اثربخشی، صرفه اقتصادی مقایسه نموده و در خصوص آنها داوری نمایند.

- اصل رفتار منصفانه^{۱۳}

اصل رفتار منصفانه در معاملات به این معنی است که مقامات برگزار کننده معامله، موظف هستند با هر دو گروه مناقصه‌گران بالقوه و بالفعل یکسان رفتار نمایند و هیچ گونه جهت‌گیری یا پیش‌قضاوتی نداشته باشند. همچنین در صورتی که انجام مناقصه نیاز به کالا یا خدمات خاصی دارد، از ذکر هرگونه نام تجاری و یا منبعی که به نفع برخی از تأمین‌کنندگان این کالا یا خدمت است خودداری کنند. این اصل ایجاب می‌کند تا همه شرکت‌کنندگان به طور مساوی به اطلاعات و هدف از برگزاری مناقصه و موضوع مورد مناقصه دسترسی داشته باشند. علاوه بر این، اصل فوق ایجاب می‌کند که کلیه متقاضیان اطلاعات پایه‌ای و اساسی در خصوص قرارداد پیشنهادی مناقصه را داشته باشند.

اصل حاکمیت قانون^{۱۴}

اصل حاکمیت قانون یکی از مهم‌ترین اصول حقوق عمومی است که کلیه قوا و سازمان‌های عمومی را مکلف می‌کند در تصمیماتی که می‌گیرند و اعمالی که انجام می‌دهند، قوانین و مقررات را رعایت کنند. اصل مذکور به معنای در حیطة قانون قرار گرفتن اعمال و تصمیمات دولت و مقامات دولتی است؛ بنابراین، انجام معاملات دولتی و صدور هر دستور و هر اقدام از مراجع دولتی باید مستند به

11 Accountability

12 Accountability

13 Fair-dealing

14 . principle of rule of law

قانون و مقررات باشد. مقامات مذکور به عنوان متولیان امور عمومی، حق تصمیم گیری بر خلاف اصل یادشده را ندارند، بنابراین مردم باید اطمینان حاصل نمایند که مقامات دولتی در بکارگیری و استفاده بهینه از منابع عمومی از حدود قوانین و مقررات و ارزشهای حاکم بر آن عدول ننمایند. اصل سلامتی^{۱۵}

سلامتی در برابر فساد بکار می‌رود. اصل سلامتی، استفاده از قدرت عمومی برای منفعت عمومی بوده (۷.p, ۱۹۹۹, Unodccp) و در مقابل فساد که سوء استفاده از موقعیت برای بدست آوردن نفع شخصی است، (۸.p: ۱۹۹۷, Kaufman) به کار می‌رود. سیستم نوین معاملات دولتی بخاطر حفظ منافع عمومی، مصرف بهینه منابع و افزایش اعتماد عمومی نیازمند ارتقا سلامتی است. اصل حمایت از محیط زیست

محیط زیست یکی از عوامل اصلی در حمایت و تضمین سلامت انسان و طبیعت است. لذا حمایت و حفاظت از محیط زیست از حقوق بنیادین بوده، طوری که سایر حقوق از جمله حق حیات و زندگی سالم وابسته به آن است. هر چه قدر محیط زیست سالم باشد میزان بهره مندی بشر بیشتر است. لذا با توجه به نقش محیط زیست در زندگی انسانها باید به دنبال تأمین و حفاظت از همین حق بود و از طرف دیگر برای تضمین این حقوق باید قواعد حقوقی تدوین یا پشستوانه اجرای آن را تضمین کند. اصطلاح معاملات دولتی سبز بدنبال حداقل رسانیدن برداشت از منابع محیط زیست و کاهش خطرات زیست محیطی طرحها و پروژه‌هاست. مقام مجاز در فرآیند معاملات دولتی باید فرآیندها، روش‌ها، کالا و خدماتی را انتخاب کنند که اثرات زیست محیطی کمتری داشته باشند. به عنوان مثال الکترونیکی نمودن امور باعث کاهش قابل توجه استفاده از کاغذ و تخریب محیط زیست می‌گردد. - اصل تناسب

مطابق اصل تناسب تصمیماتی که مقامات عمومی اتخاذ کرده‌اند باید معقول، منطقی و توجیه پذیر باشد. به عبارت دیگر اصل تناسب به معنای وجود ارتباط منطقی و توازن معقول میان اهداف عمومی و اعمال اتخاذی مقامات عمومی است.

اصل وجود هیات رسیدگی به شکایات

یکی از عوامل مؤثر بر سلامتی معاملات دولتی، وجود سازوکار نظارتی است که براساس قوانین و مقررات شکل گرفته باشد تا در صورت ضرورت بتواند، با مداخله به موقع، فرآیند برگزاری معامله را از انحراف بازدارد. این هیئت می‌تواند ضامن رعایت حقوق بخش خصوصی و رقابت سالم آن با بخش دولتی و توجه آن به حقوق شرکت کنندگان در معاملات باشد. حقوق معاملات دولتی:

دولت برای تحقق اهداف خود (حفظ منافع عموم) با استفاده از ابزار لازم که همان قدرت عمومی است، اقدام به انعقاد قرارداد و انجام معامله می‌نماید. (۱۶.p, ۲۰۰۹, Thai) هگستد معتقد است چارچوب حقوقی به منظور اطمینان از رعایت قوانین و مقررات در تمامی فرآیند معاملات باید در نظر گرفته شود. (۶.p, ۲۰۱۰, Heggstad) به عبارت دیگر حجم بسیار گسترده معاملات دولتی،

احتمال و سوسه تبانی و سوء استفاده مأمورین با طرفهای معامله را افزایش می‌دهد ملاحظات مزبور به اضافه حراست از خزانه ملت و بیت المال و استقرار نظام انضباط اداری و مالی و نیل به اهداف برنامه‌های کلان در اقتصاد ملی اقتضاد دارد روشهای تصمیم‌گیری اداری در زمینه‌های قرارداد تابع اصول حقوقی و آیین‌ها و تشریفات مخصوص باشد. در معاملات دولتی، صلاحیت طرفین معامله، کتبی بودن معاملات، آگاهی تأمین‌کننده از مفاد اسناد و هزینه‌ها و حوادث متحمل الوقوع، اجرای بالمباشره معامله توسط پیمانکارانتخاب شده، تعهدات دو جانبه کارفرما و پیمانکار مطرح است. صلاحیت قانونی ایجاب می‌کند که فردی مبادرت به انجام معامله دولتی می‌نماید که برابر قانون و یا ضوابط و مقررات حاکم بر دستگاه‌های اجرایی، صالح برای این کار باشد. محدودیت‌های قانونی از جمله تأمین اعتبار، اخذ مجوز معامله و تعیین مقام صالح برای امضاء قرارداد رعایت نماید.

معاملات دولتی اعم از خرید و فروش، حقوق و خدمات و پیمانکاری و ... در قالب بودجه سالیانه در حدود اختیارات محول با رعایت ضوابط کلی قانونی انجام می‌شود. بر این اساس تصویب یا مجوز قانونی تأمین اعتبار و رعایت ضوابط کلی قانونی از قبیل الزامات مالی و محاسباتی ارکان اساسی معاملات دولتی می‌باشد. همچنین اصولاً نوع فعالیت، وظایف اهداف هر موسسه و دستگاه دولتی در قانون تأسیس آن دستگاه یا اساسنامه مصوب معین می‌گردد. بنابراین مجوز کلیه قراردادهایی که از طرف مراجع یا کمیسیون معاملات صادر می‌گردد، باید منطبق با وظایف و اختیارات احصاء شده قانونی در اساسنامه باشد، در غیر این صورت هرگونه مجوز مغایر با مفاد اساسنامه فاقد وجهات قانونی بوده و به هیچ وجه محمل قانونی برای انعقاد قرارداد تلقی نمی‌شود. همچنین برخی از مجوزها معمولاً طبق قوانین و مقررات خاص مانند بودجه سنواتی، قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی، قانون برنامه‌های پنج ساله توسعه، قانون وصول برخی درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین صادر می‌گردد. در خصوص معاملات دولتی، اصل اجرای بالمباشره به قاعده طلایی معروف شده و پیمانکار مکلف است قرارداد حاصل از معامله را از ابتدا تا انتها با اراده شخصی، حسن نیت، رعایت ضوابط قانونی، بدون عیب و نقص، بدون قصور، بدون تأخیر اجرا کند. بر مبنای اصل اجرای بالمباشره، پیمانکار حق انتقال به غیر قرارداد را کلاً و جزئاً بدون موافقت کارفرما، آن هم در شرایط کاملاً خاص و محدود به غیر ندارد.

در نظام حقوقی ایران، برابر ماده ۲۴ شرایط عمومی پیمان: «پیمانکار حق واگذاری پیمان را به دیگران ندارد». بند ب این ماده نیز می‌گوید: «به منظور تسهیل و تسریع در اجرای قسمتی از عملیات موضوع قرارداد پیمانکار می‌تواند قراردادهایی با پیمانکاران جزء منعقد نماید مشروط به اینکه:

- رضایت کتبی کارفرما را در این خصوص اخذ کند.
- پیمانکار جزء حق واگذاری کار را به غیر نداشته است.
- واگذاری کار به پیمانکار جزء موجب تأخیر پیشرفت کار نشود.
- پیمانکار اصلی مسئول تمام اعمال پیمانکار جزء بوده و از مسئولیت وی کاسته نشود.
- پیمانکار اصلی و پیمانکار جزء شرط نمایند در صورت بروز اختلاف، کارفرما در صورت لزوم به

اختلاف رسیدگی نموده و نظر به کارفرما برای طرفین لازم الاجرا باشد».

بنابراین در حقوق ایران اصل بر اجرای بالمباشره قرارداد توسط پیمانکار بوده و پیمانکار می‌تواند صرفاً در موارد خاص و به طور محدود بخشی از کار را به پیمانکار جزء که تخصص کافی داشته باشد با رضایت کتبی کارفرما واگذار کند.

در معاملات دولتی که روابط میان دولت و مردم مطرح می‌شود؛ مأموران دولتی برای منفعت و مصلحت عموم، اقدام می‌نمایند و در مقام معارضة، مصالح عموم بر منافع خصوصی افراد مقدم است و این امر در ماهیت حقوق و اختلاف قواعد معاملات دولتی با معاملات خصوصی از عوامل اصلی شمرده می‌شود. به عبارت دیگر اداره در جهت تحقق خدماتی که متضمن نفع عمومی است از قدرت عمومی برخوردار است و در مقابل، اشخاص خصوصی عادی و معمولی قرار دارند که از منافع شخصی خود دفاع می‌نمایند؛ بنابراین قواعد معاملات دولتی «قوانین خاص^{۱۶} حقوقی» تلقی می‌گردند. یک سیستم سالم معاملات دولتی نیازمند قوانین و مقررات معاملات دولتی خوب است. در عمل و تئوری، قوانین و قواعد به عنوان ستون مهم یک سیستم معاملات دولتی سالم است. (Thai, ۲۰۰۹)

انتخاب روش صحیح در فرآیند معاملات دولتی، نقش مهمی در کنترل و کاهش هزینه‌ها، بهبود کیفیت محصول و افزایش بهره‌وری در عملکرد کلی سازمانها خواهد داشت. از این رو وظیفه خرید، وظیفه‌ای حساس و در عین حال دشوار است که مستلزم بکارگیری توانایی‌های علمی، تجربی و داشتن بینش عمیق در ارتباط با فرآیند مذکور می‌باشد. مقامات معامله باید روش‌هایی اتخاذ کنند که به روش شفاف، منصفانه و عدم تبعیض صورت گرفته و باعث ارتقا وضعیت موجود بشوند. مرحله تصمیم در فرآیند معاملات دولتی برای تأمین کالا و خدمات و انتخاب روش، نقطه تلاقی حقوق اداری و حقوق مالیه عمومی است که مقامات مجاز تصمیم گیر در دستگاه‌های دولتی باید بر اساس اصول حقوق اداری و مالیه عمومی از جمله اصل صلاحیت، حاکمیت قانون، رعایت تشریفات دولتی، حفظ منابع مالی دولت و مصرف بهینه وجوه عمومی در چارچوب معاملات دولتی تصمیم بگیرند. هدف معاملات دولتی فراهم نمودن کالا و خدمات با کیفیت بالا از طریق رقابت عمومی و منصفانه است. اجرا و بکار بستن اهداف فوق نیازمند چارچوب قانونی و مقررات گذاری مناسب است که باید در فرایندها و رویه وضع شود. به عبارت دیگر اصول و اهداف معاملات دولتی باید مقررات گذاری شود. سه مرحله کلیدی در تأمین کالا و خدمات در دستگاه‌های دولتی می‌تواند تبیین شود.

اولاً اداره باید کالا و خدمات مورد نیاز را ارزیابی و تشخیص دهد.

ثانیاً بهترین تهیه کننده کالا و خدمات را انتخاب کند.

ثالثاً اطمینان از اینکه کالا و خدمات ارائه شده مطابق با شرایط و خصوصیات درخواستی است.

(Heqqstad, ۲۰۱۰, p: ۷)

معاملات دولتی فرآیند تحویل کالا و خدمات از بخش خصوصی است. در این فرآیند سه عنصر نقش اساسی دارد. دولت به عنوان تأمین کننده کالا و خدمات مورد نیاز، تهیه کنندگان یا پیمانکاران، شهروندان به عنوان صاحبان حق.

در معاملات دولتی یکی از طرفین دولت بوده و موضوع معاملات دولتی یک امر عمومی است به این دلیل مقررات خاص بر تمام مراحل یک معامله دولتی باید حاکم باشد و مبنای حقوقی این مقررات، رعایت منافع عمومی است. به عبارت دیگر برای مدیریت معاملات دولتی و ضمانت اجرای آن باید چارچوب حقوقی بر این معاملات حاکم باشد. چارچوب قانونگذاری برای معاملات دولتی، بخش مهمی از فرآیند مقررات گذاری معاملات بوده و نقش اصلی در موفقیت سیستم مدیریت منابع مالی به منظور دستیابی به اهداف دولتها ایفا می‌کند. (Ambe □ Badenhorst-Weiss, ۲۰۱۲). چارچوب حقوقی معاملات دولتی باید تمامی فرآیندها، روش‌ها و رویه‌های معاملات دولتی را تحت پوشش قرار دهد (Thai, ۲۰۰۹).

چارچوب حقوقی معاملات دولتی معمولاً بیشتر به سیاست‌ها و رویه‌ها، دفترچه راهنمای و دستورالعمل‌های مدیریت قرارداد، از جمله اسناد و مدارک استاندارد درخواستی که برای فراخوان پیشنهادات از پیمانکاران، تأمین کنندگان و ارائه دهندگان خدمات استفاده می‌شود، تبدیل می‌شود. زبان، سیاست‌های تهیه فراخوان عمومی، رویه‌ها، دستورالعمل‌ها، کتابچه راهنمای کاربر و اسناد و مدارک استاندارد درخواست باید مطابق با آنچه در چارچوب حقوقی معاملات دولتی تنظیم شده، هماهنگ شود. این چارچوب در قالب قانون و یا آیین نامه توسط دولتها تدوین و هرگونه تخلف طبق قانون قابل مجازات است. بنابر این ستون چارچوب قانونگذاری و مقررات گذاری وجود قوانین قابل دستیابی و کیفی در خصوص جزییات رویه‌ها، دستورالعمل‌ها، اسناد مناقصه، استانداردهای شرایط قرارداد است. (PPRA, ۲۰۰۷).

معاملات دولت محلی ارتباط مدیریت دولتی و مدیریت مالی دولت است. (See Arrowsmith and Trybus, ۲۰۰۳:۱۰). مقررات گذاری معاملات دولتی روشی برای ارتقا شفافیت، پاسخگویی، صرفه اقتصادی، سلامتی در استفاده از منابع عمومی است. (Dorothy, ۲۰۱۰). همچنین مقررات گذاری باعث تقویت انصاف، عدم تبعیض و اطمینان از استفاده مناسب از وجوه عمومی است (Luhmann, ۲۰۱۰).

معاملات دولتی عنصر اساسی در عملکرد هر دولت به منظور ایفا تعهدات خدماتی خود به شهروندان است. معاملات دولتی تأثیر مهم بر مدیریت منابع عمومی از طریق سیستم معاملات سالم ایفا می‌کند. در معاملات دولتی معمولاً اهداف شامل اهداف معاملاتی اهداف غیر معاملاتی است؛ اهداف معاملاتی شامل کیفیت، قیمت، کاهش مخاطرات مالی، افزایش رقابت و حفظ سلامتی است و اهداف غیر معاملاتی شامل اهداف حفاظت از محیط زیست (معاملات دولتی سبز^{۱۷})، اهداف اجتماعی و روابط بین المللی است. قواعد و مقررات گذاری معاملات دولتی باعث دستیابی به اهداف فوق با شفافیت بیشتر است. (PPOA, ۲۰۰۷).

در نظام حقوقی فرانسه معاملاتی که یک طرف آن دولت باشد، قراردادهای اداری و در نظام حقوقی ایالات متحده آمریکا این نوع قراردادهای حکومتی و در پارهای از نظام‌های حقوقی جهان از جمله استرالیا، هند و کشورهای اسکاندیناوی، عنوان قراردادهای عمومی بر توافقات مزبور گذاشته

می‌شود. در نظام حقوقی ایران عنوان خاصی برای معاملات در نظر گرفته نشده است. حقوقدانان ایرانی با تأسی از حقوق فرانسه، عموماً این نوع معاملات را قراردادهای اداری خوانده‌اند. با این حال حسب مورد از عنوان‌های «قراردادهای دولتی» و «پیمان‌های عمومی» نیز استفاده شده است. در فرانسه، کد معاملات دولتی، قانون جامعی است ناظر بر قراردادهای دولتی که حاوی جزئیات کامل تشریفات تأمین کالاها و خدمات عمومی قیمت و شروط مالی دیگر، قیود حل و فصل اختلافات و دیگر مقررات قراردادی است. آلمان به صورت کلاسیک فاقد کد حقوقی جامعی در زمینه تأمین و تدارک عمومی بوده و قواعد حاکم به صورت پراکنده در قوانینی همچون قانون بودجه یافت می‌شده است. در عین حال مقررات اداری نیز در زمینه قراردادهای عمومی ابتدا در سال‌های ۱۹۲۹ و ۱۹۳۲ به تصویب رسیده‌اند که بعدها به کرات مورد بازنگری قرار گرفته‌اند. در ایالات متحده حجم زیادی از قانون گذاری فدرال از جمله قوانین موضوعه، فرمان‌های اجرایی و مقررات اداری، حاوی اصول، قواعد و این‌هایی هستند که باید در تأمین تدارک عمومی رعایت شوند. این اسناد، نظام جامع قراردادهای دولتی را تشکیل می‌دهند. به علاوه آراء قضایی زیادی نیز در این زمینه صادر شده است. در ایالات متحده می‌توان تأمین و تدارک کالا و خدمات را به چهار گروه تقسیم کرد: تدارکاتی که نیاز به تحقیق و توسعه تخصصی دارند، مانند هواپیماهای جدید نظامی، تدارکات طرح‌های پیچیده و دارای هدف‌های خاص، همانند سدها یا تأسیسات بندری که متضمن پیشرفت‌های فناورانه نیستند، اما به مهارت‌های مدیریتی و سازمانی نیاز دارند؛ تأمین محصولات استاندارد که در بازارهای خصوصی به فروش می‌رسند، مانند وسایل نقلیه موتوری یا لوازم پزشکی و در نهایت انواع محصولاتی که طبق سفارش ساخته می‌شوند و به طور خصوصی به فروش می‌رسند، مانند سیستم‌های رایانه‌ای برای مقاصد خاص یا ناوگان اتومبیل‌های پلیس. در بریتانیا تا زمان تصویب قانون حکومت محلی ۱۹۸۸، به صورت کلاسیک، قانونگذاری نقشی در زمینه تأمین و تدارک عمومی نداشته است. خزانه داری بریتانیا نقش اصلی را در طراحی و مراقبت از استانداردها و اصول قراردادهای دولتی دارد. در نظام حقوقی حاکم بر معاملات دولتی در ایران، دولت ملزم به رعایت تشریفات مزایده و مناقصه است و حق انتخاب طرف عقد را مطابق خواست و اراده خود ندارد؛ بنابراین در معاملات دستگاه‌های دولتی، اداره موظف به انتخاب طرف معامله بر اساس موازین قانونی مربوط به مزایده و مناقصه است و نمی‌تواند همانند قراردادهای خصوصی آزادانه طرف قرارداد را انتخاب نماید. مطابق قانون محاسبات عمومی کشور و قانون برگزاری مناقصات، معاملات دولتی به سه دسته معاملات کوچک، معاملات متوسط، معاملات عمده (بزرگ) تقسیم و کلیه معاملات وزارتخانه‌ها و موسسات دولتی اعم از خرید و فروش واجاره و استجاره و پیمانکاری واجرت کارو غیره (به استثنای مواردی که مشمول مقررات استخدامی می‌شود) باید حسب مورد از طریق مناقصه یا مزایده انجام شود:

۳-۱ مناقصه:

مناقصه مصدر باب مفاعله از ریشه «نقص» به معنای کاهش دادن و کاستن است. گوش سپردن به پیشنهاد طرف‌های متعدد معامله برای دستیابی به کمترین قیمت با لحاظ کیفیت که عقد به آن

منعقد می‌شود، مناقصه نام دارد. (انصاری و طاهری، ۱۳۸۸، ۴۴۶). منظور از مناقصه ایجاد فضایی مناسب برای رقابت سالم پیمانکاران با توانمندی‌ها و تخصص‌های مختلف است تا بتوان طرح‌های گوناگون، به ویژه طرح‌های بزرگ را به شایسته‌ترین پیمانکاران با نرخ‌های منطقی واگذار کرد؛ به نحوی که مصالح ملی و منافع عمومی در بهترین حد ممکن رعایت شود. در آثار حقوق دانان، تعاریف مختلفی از مناقصه آمده است که در بیشتر موارد شباهت‌هایی بین آن‌ها دیده می‌شود. (عطایی، ۱۳۸۲، ۵۱). گذشته از دکتربین، قانونگذار نیز مناقصه را تعریف کرده است. بر این اساس «مناقصه فرایندی است رقابتی برای تأمین کیفیت مورد نظر (طبق اسناد مناقصه) که در آن تعهدات موضوع معامله به مناقصه‌گری که کمترین قیمت را پیشنهاد کرده، واگذار می‌شود.^{۱۸}

وفق این تعریف رقابتی بودن، لحاظ کیفیت معامله و پیشنهاد کمترین قیمت در کنار هم سه عنصر تشکیل دهنده فرایند مناقصه هستند. دولت قانونمند در جریان برگزاری مناقصه بر اساس اصول تساوی و بی طرفی در به دست گرفتن خدمات عمومی توسط شهروندان، سازوکارهایی را برای انجام رقابتی آن پیش بینی کرده است؛ از این رو مناقصه به عنوان فرایندی رقابتی در قانون تعریف شده است.

۳-۲ انواع مناقصه

قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳) مناقصه‌ها را از نظر مراحل بررسی به یک مرحله‌ای و دومرحله‌ای و از نظر روش دعوت از مناقصه‌گران به عمومی و محدود طبقه بندی کرده است.

۳-۲-۱: از نظر مراحل بررسی

مناقصات از نظر مراحل بررسی به یک مرحله‌ای و دومرحله‌ای تقسیم می‌شوند. در مناقصات یک مرحله‌ای نیازی به ارزیابی فنی بازرگانی پیشنهادها نیست و پاکت‌های پیشنهاد مناقصه‌گران در یک جلسه گشوده و در همان جلسه برنده مناقصه تعیین می‌شود.^{۱۹}

۳-۲-۲: از نظر روش دعوت از مناقصه‌گران

از نظر روش دعوت از مناقصه‌گران، مناقصات به «عمومی» و «محدود» طبقه بندی شده‌اند. در مناقصه عمومی دولت یا سازمان‌های عمومی، انجام عمل یا خرید کالای مورد نیاز را از طریق اعلان بین عموم داوطلبان به مناقصه می‌گذارند تا قرارداد با برنده مناقصه منعقد شود. (انصاری، ۱۳۸۴، ۱۱۸). بنابراین، مناقصه عمومی مناقصه‌ای است که در آن، فراخوان مناقصه از طریق آگهی عمومی به اطلاع مناقصه‌گران می‌رسد. (انصاری و طاهری، ۱۳۸۸، ۱۹۸۰) در مناقصه محدود، اداره یا مؤسسه دولتی مسابقه را بین عموم، ترتیب نمی‌دهد، بلکه به اختیار خود، اشخاصی را که برای شرکت در مناقصه مناسب تشخیص می‌دهد، انتخاب می‌کند. (طباطبائی مؤتمنی، ۱۳۷۹، ۳۲۱)

۳-۲-۳: روش‌های انجام مناقصه

روش‌های انجام مناقصه با توجه به حجم معامله که از نظر نصاب (قیمت معامله) در ماده ۳ قانون

۱۸. بند «الف» ماده ۱ ق.ب.م

۱۹. بند ۱ قسمت «الف» ماده ۴ ق.ب.م

برگزاری مناقصات تعیین شده، متفاوت است.^{۲۰} به این ترتیب که در معاملات کوچک، کارپرداز یا مأمور خرید باید با توجه به کم و کیف موضوع معامله (کالا، خدمت یا حقوق) درباره بهای آن تحقیق می‌نماید و با رعایت صرفه و صلاح و اخذ فاکتور مشخص، به تشخیص و مسئولیت خود، معامله را با تأمین کیفیت به کمترین بهای ممکن انجام می‌دهد.^{۲۱} در معاملات متوسط، مانند معاملات کوچک، کارپرداز یا مأمور خرید پس از تحقیق در کم و کیف موضوع معامله و با رعایت صرفه و صلاح و اخذ حداقل سه فقره استعلام کتبی، با تأمین کیفیت مورد نظر، چنانچه بهای به دست آمده، مورد تأیید مسئول واحد تدارکاتی یا قائم مقام مسئول هم تراز وی باشد، معامله را با عقد قرارداد و با اخذ فاکتور انجام می‌دهد. چنانچه اخذ سه فقره استعلام کتبی ممکن نباشد، با تأیید مسئول تدارکاتی یا قائم مقام مسئول هم تراز وی به اخذ فاکتور به تعداد موجود کفایت می‌کند.^{۲۲} در معاملات بزرگ هم برگزاری مناقصه یا از طریق انتشار فراخوان در روزنامه کثیرالانتشار یا برگزاری محدود صورت می‌گیرد.^{۲۳}

۳-۳ مزایده

«مزایده» مصدر باب مفاعله از ریشه «زود» به معنای بر یکدیگر افزودن، افزودگی دوجانبه و حراج کردن است. مزایده یعنی فروش کالا یا خدمات به بالاترین قیمت ممکن (عیدی زاده، ۱۳۸۲، ۱۹) در اصطلاح عرضه کردن کالاها در بازار به قصد دستیابی به بیشترین قیمت است تا آن کالا از آن کسی باشد که بیشترین قیمت را پرداخت می‌کند و در نهایت عقد با وی منعقد شود. (انصاری و طاهری، پیشین، ۱۸۰۰) مزایده ترتیبی است که در آن اداره فروش کالاها و خدمات یا هر دو را از طریق درج آگهی در روزنامه کثیرالانتشار یا روزنامه رسمی کشور به رقابت عمومی می‌گذارد و قرارداد را با شخصی که بیشترین بها را پیشنهاد کرده، منعقد می‌سازد (انصاری، پیشین، ۱۲۰).

۳-۴ انواع و روشهای انجام مزایده

در نظام حقوقی ایران مزایده بر دو نوع است: مزایده شفاهی (حضوری) و مزایده کتبی. مزایده شفاهی که اصطلاحاً به آن «حراج» نیز گفته می‌شود، برعکس مزایده کتبی احتیاج به رعایت تشریفات از قبیل دادن پیشنهاد کتبی، سپردن وثیقه نقدی، تشکیل کمیسیون یا تنظیم صورت مجلس ندارد و بیشتر در موارد فوری و کم اهمیت استفاده می‌شود. حراج نیز بر دو نوع است: حراج از پایین به بالا که در آن مزایده کننده قیمت را از حداقل ممکن می‌گوید و از طرفهای مزایده

۲۰. ماده ۳ قانون برگزاری مناقصات: «معاملات از نظر نصاب قیمت به سه دسته تقسیم می‌شوند: ۱. معاملات کوچک: معاملاتی که به قیمت ثابت سال ۱۳۸۲ کمتر از بیست میلیون ریال باشد؛ ۲. معاملات متوسط: معاملاتی که مبلغ مورد معامله بیش از سقف مبلغ معاملات کوچک بوده و از ده برابر سقف ارزش معاملات کوچک تجاوز نکند؛ ۳. معاملات بزرگ: معاملاتی که مبلغ برآورد اولیه آن‌ها بیش از ده برابر سقف ارزش مبلغ معاملات کوچک باشد.»

۲۱. بند «الف» ماده ۱۱ قانون برگزاری مناقصات

۲۲. بند «ب» ماده ۱۱ قانون برگزاری مناقصات

۲۳. بند «ج» ماده ۱۱ قانون برگزاری مناقصات

می‌خواهد که قیمت بالاتری را پیشنهاد کنند تا اینکه به بالاترین قیمت برسد؛ نوع دیگر، حراج معکوس یا حراج از بالا به پایین است که عبارت از حراجی است که در آن بالاترین قیمت از طرف متصدی حراج اعلام می‌شود و پس از آن قیمت‌های پایین‌تر را بر زبان می‌آورد تا بدین طریق خریدار به بیشترین قیمت پیدا شود. (انصاری و طاهری، پیشین، ۱۸۰۱). مطابق ماده ۸۲ قانون محاسبات عمومی کشور، مزایده به سه طریق در معاملات جزئی، متوسط و عمده انجام می‌شود. در معاملات جزئی، به بیشترین بهای ممکن به تشخیص و مسئولیت مأمور فروش؛ در مورد معاملات متوسط، مزایده به صورت حراج انجام می‌شود؛ در مورد معاملات عمده، با انتشار آگهی مزایده عمومی و عیناً شبیه تشریفات مناقصه تا آنجا که با مزایده منطبق باشد، معامله انجام می‌شود. (طباطبائی مؤتمنی، ۱۳۷۹، ۳۴۰ - ۳۴۱). هدف اصلی از قواعد و اصول حاکم بر حقوق معاملات دولتی، تأمین سه موضوع ذیل است:

- حفظ و حراست از حقوق و منافع عمومی
 - جلوگیری از فساد اداری و حیف و میل اموال دولتی و تبانی در معاملات دولتی.
 - حمایت از پیمانکاران و سازندگان در مقابل قدرت و نفوذ دولت.
- بنابراین قوانین حاکم بر معاملات نه تنها باید حافظ منافع دولت و دستگاه‌های اجرایی باشند بلکه باید از پیمانکار نیز در مقابل دولت حمایت کنند.
- حقوق معاملات دولتی مجموعه‌ای از قوانین و مقررات الزام آور بوده، هدفش اطمینان از قیمت مناسب کالا و یا خدمات در سیستم معاملات دولتی و پیشگیری از بروز فساد براساس اصول رقابت، شفافیت، رفتار منصفانه، عدم تبعیض در معاملات است

نتیجه گیری

دولت‌ها سالانه مبالغ زیادی از طریق سیستم معاملات دولتی برای تأمین کالا و خدمات عمومی هزینه می‌کنند. حجم گسترده معاملات دولتی در اقتصاد کشورها، تدوین قواعد و مقررات برای حفظ حقوق دولت و تأمین کنندگان مربوط امری ضروری ساخته است. این معاملات در راستای تأمین منافع و مصالح عمومی، صیانت از بیت المال و جلوگیری از تضییع حقوق دولتی تابع قوانین و مقررات متفاوت از بخش خصوصی است. حقوق معاملات دولتی با حفظ حقوق تأمین کنندگان و تأمین کالا و خدمات با کیفیت و سالم و اصلاح رفتار تولیدکنندگان و عرضه کنندگان باعث تدوین الگوی صحیح در مصرف منابع مالی می‌شود. مقررات گذاری در زمینه معاملات دولتی در معنای جدید خود یک نوع مقررات گذاری که در آن، رفتار تأمین کنندگان کالا و خدمات بخش خصوصی باید در چهارچوب مقرراتی باشد که از یکسو مشوق حضور بخش خصوصی در فعالیتهای اقتصادی است و از سوی دیگر ضامن منافع بخش عمومی و خصوصی است. بنا براین مقررات گذاری بازار معاملات دولتی، از طریق ساده سازی قوانین معاملات دولتی و وضع قواعد معاملاتی برآمده از اصول اساسی نظیر شفافیت، رقابت، صرفه اقتصادی و اثربخش، انصاف، رعایت رفتار منصفانه و برابر مهمترین عامل موفقیت برای حرکت سیستم معاملات دولتی به سمت وضعیت مطلوب می‌باشد.

فهرست منابع

- ۱- انصاری، ولی الله کلیات حقوق اداری، نشر میزان، تهران ۱۳۷۱
- ۲- انصاری، ولی اله، کلیات حقوق اداری از لحاظ نظری، عملی و تطبیقی، چ ۶، تهران: میزان ۱۳۸۴
- ۳- شمعی محمد، کتاب مختصر حقوق قراردادهای اداری، چاپ اول، انتشارات مجد ۱۳۹۳
- ۴- طباطبایی موتمنی، منوچهر، حقوق اداری، چاپ دوم، انتشارات سمت، تهران، ۱۳۸۴.
- ۵- هداوند، مهدی، حقوق اداری تطبیقی، ج ۱، چ ۱، تهران: سمت، ۱۳۸۹.
- ۶- عباسی، بیژن، حقوق اداری، چ ۲، تهران: دادگستر، ۱۳۹۰.
- ۷- بادامچی، علی و ابوالفضل رنجبری، حقوق مالی و مالیه عمومی، چ ۱، تهران: مجد، ۱۳۸۲.
- ۸- میرزاده کوهشاهی نادر؛ علی بهاری اردشیری، تمایزات حقوق عمومی و حقوق خصوصی در حوزه معاملات و قراردادهای، اولین همایش ملی قرارداد، اصول و چالشهای پیش رو، اسفند ۱۳۹۲
- ۹- عباسی بیژن، تحلیل قواعد شکل گیری اعمال اداری یکجانبه، صنامه حقوق مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، دوره ۴۳، شماره ۳، ۱۳۹۲.
- ۱۰- عیدی زاده، محمدحسین، شرحی بر آیین نامه معاملات دولتی، نشر میزان. ۱۳۸۲
- ۱۱- محمدجعفر جعفری لنگرودی، ترمینولوژی حقوق، چ ۱۶، تهران، گنج دانش ۱۳۸۵
- ۱۲- مسعود انصاری و محمدعلی طاهری، دانشنامه حقوق خصوصی، ج ۱، چ ۳، اصفهان: جنگل، ۱۳۸۸، ص ۱۸۰۰.
- ۱۳- رضایی زاده، محمد جواد، «ویژگی های قراردادهای اداری»، فصلنامه حقوق مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، دوره ۳۸، شماره ۲، ۱۳۸۷.
- ۱۴- رستمی، ولی، مالیه عمومی، نشر بنیاد حقوقی میزان، چاپ سوم، بهار ۱۳۹۳
- ۱۵- اعلایی فرد، محمدعلی، «اصول حاکم بر قراردادهای پیمانکاری دولتی»، نشریه حقوقی عدالت آراء، ش ۱، پاییز ۱۳۸۴.
- ۱۶- مسعود انصاری و محمدعلی طاهری، دانشنامه حقوق خصوصی، ج ۱، چ ۳، اصفهان: جنگل، ۱۳۸۸
- ۱۷- نادر عطایی، «ریشه مشکلات در مناقصات دولتی و دوران اجرا»، نشریه مجلس و پژوهش، س ۱۰، ش ۳۹، پاییز ۱۳۸۲
- 18-Adotévi, S. (2004) «Public Procurement Performance». International Public Procurement Conference Proceedings Vol. 3 243 -261
- 19-Anderson, D. R., Sweeney, D. J., & Williams, T. A. (2007). Statistics for Business and Economics: New York: West Publishing Company.
- 20-Arrowsmith S and Trybus M (2003) Public Procurement: The Continuing Revolution (Kluwer Law International London)
- 21-Arrowsmith S, (2005), The Law of Public and Utilities Procurement, Sweet& Maxwell London,pp: 2-8
- 22-Arrowsmith, S., Lineralli, J., & Wallace, D. Jr, (2000), Regulating Public Procurement:

National and International Perspectives. Dordrecht, The Netherlands: Kluwer Law International.

23-Arrowsmith, S. (2010). Public procurement: Basic concepts and coverage of procurement rules in procurement relations: An introduction. EU: Asia Inter University Network.

24-

25-Billger S.M & Goel R.K. (2009), "Do existing corruption levels matter in controlling corruption? Cross-country quantile regression estimates", Journal of Development Economics, Vol. 90, pp. 299-305.

26-

27-PPRA, (2007). Assessment of the Country's Procurement System. Final Report: Ghana.

28- RPPA, (2012). Summary report on assessment of public procuring entities on compliance with procurement law, regulations and procedures for the financial year 2010-2011

29-Kari Heggstad, Mona Frøystad and Jan Isaksen, Chr. Michelsen Institute, Commissioned by DFID, (2010), The basics of integrity in procurement, A guidebook, Version 3.

30-Kaufman, D (1997), Corruption: The facts, World Bank working paper, viewed 2, www.worldbank.org

31-Larmour, P. & M. Barcham (2004). National Integrity Systems Pacific Islands: Overview Report. Melbourne, Transparency International Australia.

32-Thai, K. (2001). "Public Procurement Reexamined." Journal of Public Procurement, (1):PP 9-50.

33-Thai, K. (2009) International Handbook of Public Procurement. Boca Raton: Taylor and Francis

34-Trepte, P., 2005. Transparency and Accountability as Tools for Promoting Integrity and Preventing Corruption in Procurement: Possibilities and Limitations. Document prepared for the Expert Group Meeting on Integrity in Public Procurement. OECD Document No: Unclassified - GOV/PGC/ETH (2005)1.